

**Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ВПЛИВ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА
ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

(на матеріалах ТОВ «Інтерсільва»)

Студента 2 курсу денної форми
навчання спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
спеціалізації «Державні фінанси»

Максимюк
Максим
Віталійович

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Столяр
Людмила
Георгіївна

Завідувач кафедри:
д.е.н., професор

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2023

АНОТАЦІЯ

Максимюк М. В. Вплив системи оподаткування на ефективність діяльності підприємства. – Рукопис. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, Чернівці, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні та методологічні засади впливу оподаткування на діяльність підприємств. На основі загальнодержавних показників і звітних матеріалів ТОВ «Інтерсільва» досліджено сучасні тенденції впливу оподаткування на результати діяльності підприємств. Запропоновано напрями підвищення ефективності позитивного впливу оподаткування на діяльність підприємств в Україні.

Ключові слова: оподаткування підприємств, вплив оподаткування, податок, податкове навантаження, фінансовий результат.

ANNOTATION

Maksimyuk M.V. Impact of the tax system on the efficiency of the enterprise.– Manuscript. Final qualifying works on education and qualification level «master» specialty 072 «Finance, banking, insurance and the stock market».– Chernivtsi Trade and Economic Institute STEU. Chernivtsi, 2023.

The final qualification work examines the theoretical and methodological principles of the impact of taxation on the activity of enterprises. On the basis of national indicators and reporting materials of LTD “Intersilva”, modern trends of influence of taxation on the results of activity of enterprises are investigated. The directions of increase of efficiency of positive influence of taxation on activity of the enterprises in Ukraine are offered.

Keywords: taxation of enterprises, impact of taxation, tax, tax burden, financial result.

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
Розділ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	7
	1.1. Податкове регулювання як елемент державного впливу на діяльність підприємств	7
	1.2. Наукова парадигма оптимального оподаткування	9
	1.3. Характеристика податків, які здійснюють вплив на діяльність підприємств в Україні	12
	Висновки до розділу 1	16
Розділ 2.	МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ІНТЕРСІЛЬВА» У 2020–2022 РОКАХ	17
	2.1. Аналіз сплати обов'язкових платежів, нарахованих ТОВ «Інтерсільва»	17
	2.2. Оцінка впливу оподаткування на діяльність підприємства	28
	Висновки до розділу 2	32
Розділ 3.	НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	34
	3.1. Напрямки детінізації економіки України через трансформацію податкової системи	34
	3.2. Напрями удосконалення оподаткування прибутку підприємств	38
	3.3. Податковий інструментарій стимулювання інвестиційної діяльності підприємств	41
	Висновки до розділу 3	45
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
	ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Податки займають вагоме місце серед показників фінансово-господарської діяльності підприємства та впливають на кінцеві фінансові результати цієї діяльності. Сплата податків зумовлює вилучення з господарського обороту підприємства грошових коштів, що, безумовно, призводить до погіршення його фінансового стану, зниження маневреності капіталу. Часті зміни політики держави у сфері податкового законодавства, його суперечливість, неоднозначність, суб'єктивність тлумачення окремих податкових норм з боку органів контролю змушують власників та менеджерів підприємства шукати шляхи зменшення податкового навантаження на підприємство задля зміцнення його конкурентоспроможності на ринку. Все це обумовлює актуальність обраної теми магістерського дослідження.

Важливі питання оподаткування у фінансово-господарській діяльності підприємств досліджені у роботах таких українських вчених, як Бечко П.К., Бланк І.О., Вишневський В.П., Горб В.А., Грицюк Н.О., Л.М., Желізняк, Іванов Ю.Б., Кеменяш І.Г., Кізима А.Я., Крисоватий А.І., Лемішовська О.С., Лиса Н.В., Луцик А.І., Мельник О.Г., Півняк Ю.В., Підлужний М.П., Рева Т.М., Сердюк О.М., Тимошенко О.В., Тищенко О.М., Ткачик Л.П., Череп А.В., Швадченко В.О., Шевчук І.В., Шкварчук Л.О., Шпак Н.О., Яремко І.Й. та інших.

Проте необхідність пошуку шляхів стимулювання діяльності підприємств в Україні вимагає подальшого дослідження цього напрямку.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є формулювання нових і розвиток існуючих теоретично-прикладних засад впливу оподаткування на діяльність підприємства, що передбачає використання методів, інструментів оптимізації податкових платежів, а також розроблення економічного механізму підвищення позитивного впливу оподаткування на діяльність підприємств в Україні.*

Для досягнення поставленої мети в дослідженні передбачено вирішення таких завдань:

- розглянути податкове регулювання як елемент державного впливу на діяльність підприємств;
- дослідити наукову парадигму оптимального оподаткування;
- охарактеризувати механізм нарахування податків, які здійснюють вплив на діяльність підприємств в Україні;
- проаналізувати сплату обов’язкових платежів, нарахованих Товариством з обмеженою відповідальністю «Інтерсільва» у 2020–2022 роках;
- оцінити вплив оподаткування на діяльність ТОВ «Інтерсільва»;
- виявити напрямки детінізації економіки України через трансформацію податкової системи;
- виявити напрями удосконалення оподаткування прибутку підприємств;
- запропонувати податковий інструментарій стимулювання інвестиційної діяльності підприємств в Україні.

Об’єктом дослідження є інструменти податкового регулювання діяльності підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти впливу системи оподаткування підприємств на ефективність їх діяльності.

Методи дослідження. Випускню кваліфікаційну роботу виконано з використанням загальнонаукових методів дослідження об’єкта та специфічних методів економічних досліджень, зокрема: методів аналізу, синтезу та узагальнення; методу індукції для визначення чинників впливу на податкове навантаження на підприємство, рівня тіньової економіки в Україні; методу дедукції для дослідження взаємозв’язку методів та інструментів податкового впливу на діяльність підприємств; методу групування, графічного, схематичного та табличного методів для наочного представлення результату проведеного дослідження.

Інформаційна база дослідження. Дослідження здійснювалось на основі теоретичних та методичних положень вітчизняних та зарубіжних науковців у сферах податкового регулювання діяльності підприємств. Інформаційною базою

роботи є законодавчо-нормативні акти, інструктивні та методичні документи з питань оподаткування та регулювання господарської діяльності, дані Державної служби статистики та Міністерства фінансів України, податкової та фінансової звітності Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтерсільва», інтернет-ресурси, матеріали періодичних видань і міжнародних оглядів, інші довідково-інформаційні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробленні практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності податкового впливу на діяльність підприємств в контексті активізації їх господарської, інвестиційної та інноваційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості внесення запропонованих рекомендацій на розгляд у органи державної влади з метою стимулювання розвитку підприємницьких структур за рахунок податкового інструментарію.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано наукову статтю на тему «Напрямки детінізації економіки України через трансформацію податкової системи» (Матеріали студентської інтернет-конференції «Фінансово-економічний розвиток регіонів: виклик воєнного стану та поствоєнні перспективи», ЧТЕІ ДТЕУ, 2023).

Обсяг та структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладено на 49 сторінках, що містять 4 таблиць і 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗААСИ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Податкове регулювання як елемент державного впливу на діяльність підприємств

Однією з ключових складових державного регулювання є податкове регулювання, яке орієнтується на соціально-економічні процеси на макро- та мікрорівнях. Цей термін широко використовується в науковому середовищі як важливий елемент сучасної податкової теорії, проте існує розбіжність в його розумінні серед науковців. Для визначення власного розуміння "податкового регулювання" розглядаємо підходи вчених, які подані у економічній літературі (дод. А).

Порівняльний аналіз різних підходів до визначення "податкового регулювання", представлений у дод. А, підтверджує відсутність принципових відмінностей у розумінні цього терміну. Оскільки поняття є багатограним, автори надають різним аспектам пріоритет при формулюванні визначення та акцентують увагу на його динамічній, структурній або інституційній складовій.

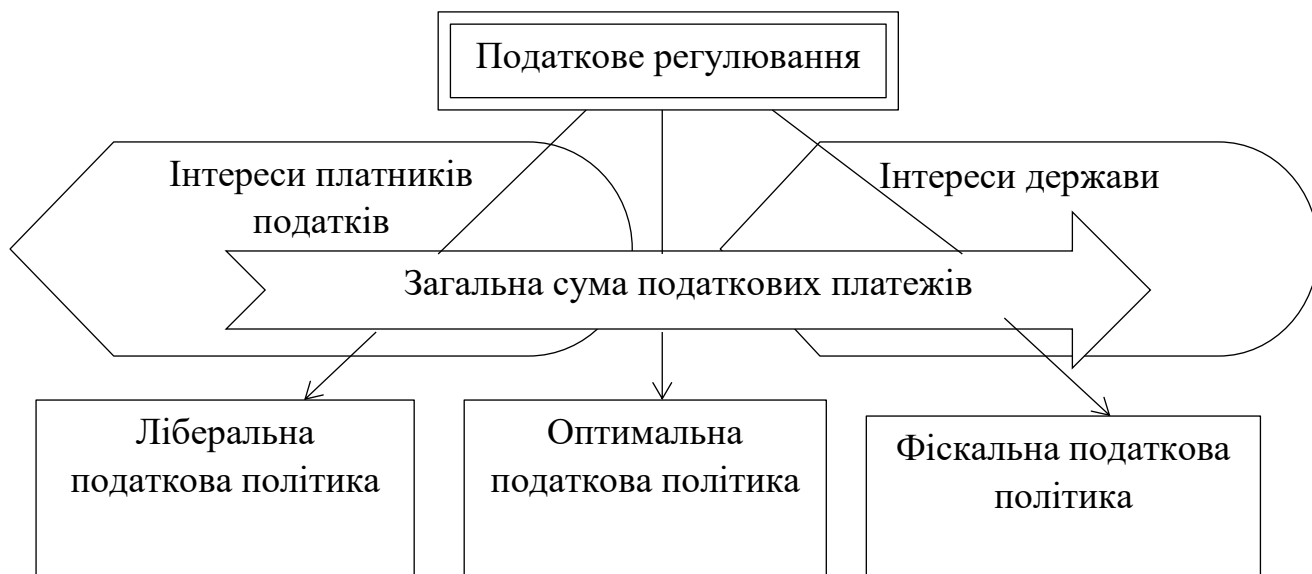
Отже, авторський аналіз понять і категорій дав можливість зробити наступні висновки стосовно концепції "податкове регулювання". По-перше, його можна розглядати як прояв регулятивної функції податків, що включає свідоме використання їх для впливу на поведінку економічних агентів з метою зміни економічної структури. Це виражається в створенні стимулюючого та стримуючого впливу, об'єднаних в перерозподільчому ефекті податків. При цьому важливо збалансувати інтереси держави та платників податків.

По-друге, реалізація регулятивної функції податків включає різні форми, методи та інструменти.

По-третє, податкове регулювання - це процес, орієнтований на досягнення конкретних соціально-економічних цілей та завдань. Відзначається своєрідністю як цілеспрямована і направлена діяльність з використання податкової політики.

По-четверте, реалізація регулювання вимагає активних дій з боку законодавчої влади, які визнають можливість податків впливати на соціально-економічні процеси. Спроба збалансувати інтереси держави та платників податків може бути представлена у вигляді діаграми взаємодії, яка відображає взаємовідносини між цими сторонами.

Узагальнюючи вищесказане, податкове регулювання розглядається як усвідомлений, активний та цілеспрямований вплив держави на економічних учасників через елементи податкової політики з метою досягнення певних соціально-економічних результатів. В спрощеній формі зусилля з урівноваження інтересів держави та платників можна визначити за допомогою зображення, поданого на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Механізм впливу податкового регулювання на баланс інтересів держави і платників податку [25, с.91]

Ураховуючи переважаючу важливість фіскальної ролі податків, держава виявляє зацікавленість у збільшенні загальної суми податків та зборів, які надходять у бюджети всіх рівнів і державні цільові фонди. Проте ексцесивне підвищення податкового навантаження, яке є пріоритетом для державних

інтересів, може позбавити платників мотивації для розвитку та розширення своєї діяльності, призводячи до негативних наслідків, таких як пригнічення підприємницької ініціативи, стагнація, ухилення від оподаткування та зростання тіньової економіки.

Інтереси платників податків полягають у мінімізації різних витрат, включаючи витрати на оподаткування. Лібералізація оподаткування, зокрема, через зниження податкового навантаження, об'єктивно сприяє зміцненню фінансової бази платників податків, насиченню ринку товарами і послугами, а також формуванню конкурентного середовища. Це призводить до зростання витрат на оплату праці, що в свою чергу сприяє підвищенню рівня добробуту працюючих осіб і їхнього споживання. Цей процес стимулює розширення сукупного попиту, що визначається як ключовий фактор стабільного економічного розвитку.

Таким чином, через податкові надходження держава може впливати на структуру суспільного виробництва. Збирання частини індивідуальних доходів у вигляді податків може призвести до зменшення споживчих і індивідуальних інвестиційних витрат, змінюючи таким чином структуру сукупного попиту в країні. Податкова політика дозволяє державі впливати на державний попит на продукцію різних галузей і компаній, сприяючи розвитку їхніх ринків збуту. Крім того, через податкові надходження фінансується державне виробництво суспільних товарів і послуг.

1.2. Наукова парадигма оптимального оподаткування

Теоретичні основи податкового регулювання, які були розглянуті, дозволяють розуміти його сутність, виявляти складові елементи та механізм взаємодії. Однак наукові постулати щодо оптимальної податкової системи поки не визначені.

Податки є важливим фінансовим інструментом у будь-якій економічній системі. Е. Ліндаль, послідовник К. Вікселя, в своїх наукових дослідженнях розвинув теорію розподілу фіскального тягаря та характеризував податки як плату за суспільний добробут. Його критерії оптимальності включають підтримання рівноваги між граничними внесками споживачів та одержаними вигодами [31, с.712].

Е. Ліндаль розрізняє платників за рівнем доходу, визначаючи дві групи: забезпечені та бідні. При цьому в межах кожної групи забезпечується відносно однаковий рівень цін на суспільні послуги. Питання диференціювання цін Е. Ліндаль рекомендує вирішувати за допомогою економічних і політичних методів.

Дж. Кейнс, досліджуючи ефективне податкове регулювання, визначає необхідність прогресивного оподаткування. За його думкою, великі заощадження тільки гальмують економічний зріст і повинні бути оподатковані, з використанням прогресивної шкали ставок. Кейнсіанські висновки про прогресивність оподаткування взаємодіють з класичними постулатами, але базуються на концепціях "граничних заощаджень" та "основного психологічного закону споживачів щодо збільшення споживання при зростанні доходу непропорційно".

Розглядаючи оподаткування як "вбудовані механізми гнучкості", Дж. Кейнс встановив пряму залежність рівня податкових надходжень не тільки від різноманітності та різних значень податкових ставок, але й від зміни обсягів доходів, які підлягають оподаткуванню. З цього випливає необхідність оптимізації податкового тиску в приватному секторі. Податкова концепція Дж. Кейнса послужила основою для податкових реформ у різних країнах, включаючи Україну [39, с. 157].

Неоконсервативні підходи до побудови систем оподаткування отримали широкий розквіт у США та Великобританії, а також в інших країнах з розвинутою ринковою системою. Головний тезис представників неокласичної школи полягає в тому, що податки на прибуток негативно впливають на

можливості нагромадження заощаджень та здійснення інвестицій, заважаючи економічному зростанню.

Популярною стала податкова концепція А. Лаффера, який аргументував пряму залежність між оподаткуванням, доходами бюджету та часткою національного виробництва, що підлягає оподаткуванню. Його графіки демонструють, що підвищення податкових ставок до певного рівня сприяє зростанню доходів бюджету, не пригнічуючи стимули для економічної та інвестиційної активності. Однак перевищення цього рівня може спричинити зменшення бюджетних надходжень через пригнічення підприємницької ініціативи та скорочення нагромаджень та інвестицій. Таким чином, шкала податкових ставок повинна бути розроблена так, щоб підтримувати ділову активність. Спрямоване зниження податкового тиску до певної межі, за думкою Лаффера, може сприяти ліквідації бюджетного дефіциту та зменшенню державного боргу [42, с. 169].

Неокласики також виступали проти істотної централізації національного доходу через бюджетні цілі у формі податків. За їхнім переконанням, держава, що контролює всю економічну діяльність або значну її частину, не лише не сприяє, а й суттєво обмежує розвиток ринкових відносин. Високий рівень державного втручання призводить до нераціональної ресурсної структури та обмежує підприємницьку й ділову активність в суспільстві. Зарубіжна теорія оптимального оподаткування, яка базується на теорії економічного добробуту і гармонізується з неокласичною економічною парадигмою, виправдовує процес вибору податкової політики. Цей процес включає в себе врахування двох аспектів: економічної ефективності податку та відповідності його концепції соціальній справедливості [46, с. 212].

Створення теорії оптимального оподаткування базується на концепції економічного добробуту, яка взаємодіє з неокласичною економічною парадигмою. Прийняття рішень щодо встановлення податків вимагає врахування двох ключових аспектів: економічної ефективності податку та його відповідності визначенням соціальної справедливості. Врахування повноцінно обох вимог

одночасно є неможливим, і тому теорія оптимального оподаткування спрямована на пошук компромісного рішення. У концептуальних моделях особливістю є наявність єдиного критерію, що враховує як економічну ефективність, так і соціальну справедливість щодо оподаткування.

Розв'язання завдання щодо досягнення максимуму суспільного добробуту при обмеженнях надає інформацію про те, яка система оподаткування є оптимальною. Наявність знань про характеристики оптимальної системи, згідно з логікою теорії оптимального оподаткування, створює науковий фундамент для проведення податкових реформ. З точки зору платників податків, вирішальним є чинник втрати ефективності у господарюванні, яка може відбуватися як прямо (через передачу фінансових ресурсів від споживача до державного управління), так і опосередковано (через підвищення споживчих цін на оподатковані товари та послуги). Перший шлях породжує безпосередній ефект доходу, а другий викликає опосередковані ефекти, включаючи ефект доходу та його заміщення після зміни цін.

Отже, втрата ефективності внаслідок оподаткування вимірюється надмірним зниженням добробуту споживачів поза межами чистої втрати доходу від оподаткування і отримала у зарубіжній науковій літературі назву "надмірний тягар оподаткування" або "надмірне податкове навантаження".

1.3. Характеристика податків, які здійснюють вплив на діяльність підприємств в Україні

З точки зору впливу на функціонування підприємств, ключовими факторами є податки і обов'язкові внески, зокрема податок на прибуток, рентна плата, податок на майно у вигляді земельної плати, екологічний податок і єдиний податок. Давайте дослідимо, як адмініструються ці податки.

Податок на прибуток, який є прямим податком за його формою, непосредственно залежить від прибутку платника і значно впливає на

функціонування суб'єктів господарювання. Юридичні особи є єдиними платниками цього податку.

Об'єктом оподаткування податком на прибуток є фінансовий результат до оподаткування, тобто прибуток або збиток, визначений у фінансовій звітності підприємства згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності. Цей результат коригується відповідно до визначень Податкового кодексу [1].

Згідно з бухгалтерським обліком прибуток від звичайної діяльності до оподаткування розглядається як алгебраїчна сума прибутку (збитку), отриманого від операційної діяльності, фінансових та інших доходів, а також фінансових та інших витрат.

З точки зору впливу на функціонування підприємств, основними чинниками є прямі податки та обов'язкові внески, зокрема податок на прибуток, рентна плата, податок на майно (зокрема плата за землю), екологічний податок та єдиний податок. Розглянемо механізм справляння цих податків.

Податок на прибуток, який є прямим податком за формою оподаткування, прямо залежить від розміру прибутку платника і значно впливає на діяльність підприємств. Платниками цього податку є виключно юридичні особи.

Об'єктом оподаткування податком на прибуток є фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток), визначений у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних П(с)БО або міжнародних стандартів фінансової звітності, скоригований на різниці, визначені Податковим кодексом [1].

Відповідно до бухгалтерського обліку прибуток від звичайної діяльності до оподаткування розглядається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), а також фінансових та інших витрат (збитків).

Платники рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України - це особи, які визначені законодавством про радіочастотний ресурс як загальні користувачі цього ресурсу. Їм надано право користуватися радіочастотним

ресурсом України в межах виділеної частини смуг радіочастот загального користування на підставі дозвільного документу.

Платники рентної плати за спеціальне використання води - це водокористувачі, що є суб'єктами господарювання, незалежно від форми власності. Серед них можуть бути юридичні особи, їх філії, відділення, представництва, інші відокремлені підрозділи без утворення юридичної особи (за винятком бюджетних установ), постійні представництва нерезидентів, а також фізичні особи - підприємці. Вони використовують воду, яку отримують шляхом забору з водних об'єктів (первинні водокористувачі) та/або від первинних або інших водокористувачів (вторинні водокористувачі), а також використовують воду для потреб гідроенергетики, водного транспорту і рибництва.

Платники рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів - це лісокористувачі, які є юридичними особами, що здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів за наявності спеціального дозволу (лісорубного квитка або лісового квитка) або відповідно до умов договору довгострокового тимчасового користування лісами.

Ставки рентної плати визначені у Податковому кодексі [1]. Платниками цієї плати є власники земельних ділянок та землекористувачі. Розмір податку на земельні ділянки залежить від місця розташування, призначення, грошової оцінки, володіння чи землекористування і встановлюється органом місцевого самоврядування, не перевищуючи граничних ставок, визначених Податковим кодексом.

Екологічний податок є обов'язковим платежем на загальнодержавному рівні і залежить від фактичних викидів у повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів та радіоактивних відходів.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є механізмом оподаткування, який заміняє сплату окремих податків і зборів єдиним податком, дозволяючи проводити спрощений облік та звітність. Юридичні особи, які входять до 3-ї групи, мають граничний річний дохід в розмірі 1167 мінімальних заробітних плат (7 818 900 грн). Умови для цієї групи дозволяють підприємствам

бути платниками або неплатниками ПДВ, займатися різними видами діяльності (крім заборонених), виробляти й продавати товари, надавати послуги, вести спрощений бухгалтерський облік, і приймати на роботу необмежену кількість працівників.

Юридичні особи 3-ї групи зобов'язані проводити розрахунки з покупцями за допомогою реєстраторів розрахункових операцій, правильно оприбутковувати готівку в касу та дотримуватися касової дисципліни.

Підприємства, які не можуть бути платниками єдиного податку 3-ї групи, включають у себе:

- ті, чий статутний капітал належить юридичним особам, що не платять єдиний податок у сумі 25% і більше;
- представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юросіб, які не є платниками єдиного податку;
- юридичні особи-нерезиденти.

Єдиний податок визначається від отриманого доходу і має різні ставки:

- 3% від доходу для платників ПДВ;
- 5% від доходу, якщо ПДВ включено до складу єдиного податку.

Щодо платників єдиного податку 4 групи, до них входять юридичні особи - сільськогосподарські товаровиробники, які продають не менше 75% сільськогосподарської продукції. Розмір єдиного податку для них визначається відсотками від нормативної грошової оцінки землі, встановленої Податковим кодексом.

Таким чином, основною перевагою спрощеної системи оподаткування є спеціальний порядок обліку, який звільняє суб'єктів господарювання від сплати багатьох податків, зборів і внесків до фондів соціального страхування. Це також дозволяє значно зменшити трудомісткість обліково-аналітичних процедур і мінімізує ризик податкових помилок і відповідних штрафних санкцій.

Висновки до розділу 1

За допомогою теоретичного аналізу підтверджено, в першу чергу, цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин шляхом використання засобів податкової політики з метою досягнення соціально-економічних результатів. Досліджено об'єктивні динамічно-структурні характеристики поняття "податкове регулювання" як свідомого та активного впливу. У другому розділі визначено, що головними цілями податкового регулювання є ефективне використання ресурсів, стимулювання інвестицій та підприємницької активності, зменшення тіньової економіки та гармонізація інтересів різних суб'єктів господарювання.

У теоретичних дослідженнях розглядається проблема "оптимального оподаткування", що базується на теорії економічного добробуту та неокласичній економічній парадигмі. Оптимальне оподаткування ґрунтується на принципах методологічного індивідуалізму та раціональності вибору. Відзначено, що ефективність податкової системи визначається її відповідністю моделі оптимального розподілу ресурсів Парето.

Аналіз ключових теорій оподаткування показує відсутність єдності щодо оптимальних параметрів оподаткування, зокрема рівня оподаткування підприємств і структури податкової системи. Важливо використовувати ситуаційний підхід, забезпечуючи баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю, враховуючи макроекономічну динаміку та бюджетний розподіл.

З точки зору впливу на підприємства, основними є прямі податки та обов'язкові платежі, такі як податок на прибуток, рентна плата, податок на майно та екологічний податок. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є механізмом оподаткування для суб'єктів малого бізнесу, що передбачає заміну окремих податків єдиним податком, одночасно спрощуючи облік та звітність.

РОЗДІЛ 2

МОНІТОРИНГ ВПЛИВУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ІНТЕРСІЛЬВА» У 2020–2022 РОКАХ

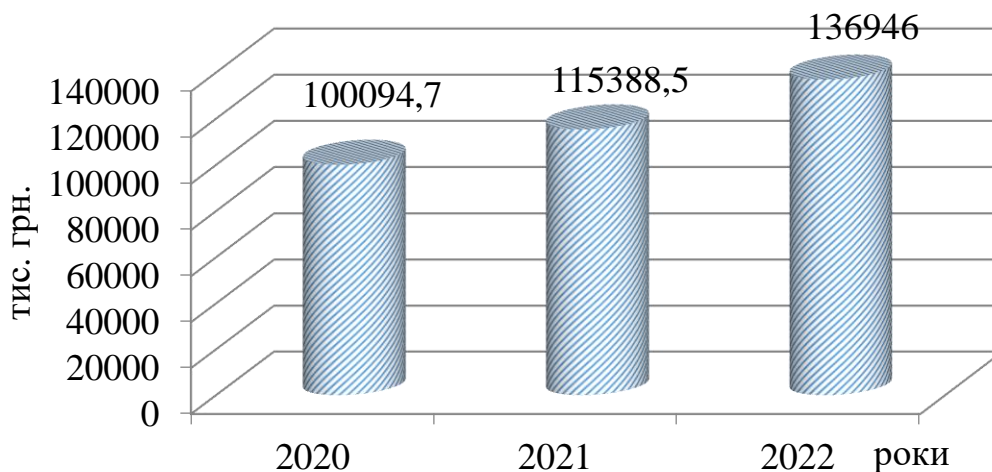
2.2. Аналіз сплати обов'язкових платежів, нарахованих ТОВ «Інтерсільва»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Інтерсільва» (ТОВ «Інтерсільва») здійснює пошиття одягу та весільних суконь. Підприємство працює стабільно, постійно нарощує обсяги виробництва. Виготовлена продукція реалізується в Україні, Європі та країнах Америки.

У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності та отримання прибутку ТОВ «Інтерсільва» виступало платником таких податків і зборів, як податок на прибуток, податок на додану вартість, плата за землю, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та екологічний податок. В рамках нашого дослідження ми не розглядатимемо обов'язкові платежі, при справлянні яких ТОВ «Інтерсільва» виступає лише податковим агентом – податок на доходи фізичних осіб та військовий збір.

Особливий вплив на діяльність суб'єктів господарювання чинить податок на прибуток, оскільки прямим чином вилучає частину чистого прибутку підприємства. Платниками цього податку є суб'єкти господарювання - юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність як на території України, так і за її межами; неприбуткові установи та організації в разі отримання прибутку від неосновної діяльності і т. п. Об'єктом оподаткування є прибуток, який у досліджуваному періоді визначався шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат.

Динаміка доходів підприємства є зростаючою: 100094,7 тис. грн. у 2020 р., 115388,5 тис. грн. у 2021 р. та 136946 тис. грн. у 2022 р. (рис. 2.1, дод. Б, В).

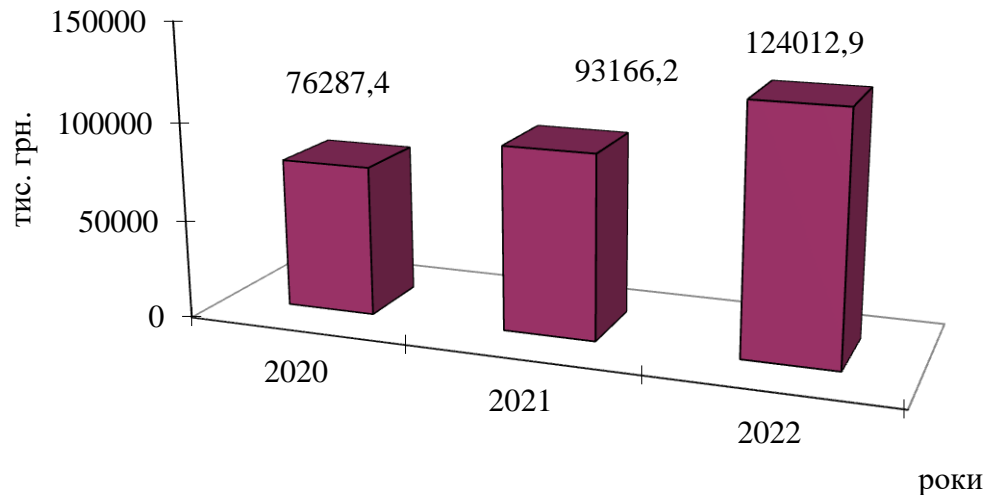
Рис. 2.1. Динаміка доходів ТОВ «Інтерсільва», які враховувались при оподаткуванні прибутку підприємства у 2020–2022 роках

У досліджуваному періоді серед доходів, відмінних від доходів від операційної діяльності, були такі види доходів, як: суми штрафів, отримані за рішенням сторін договору, суми процентів від розміщення тимчасово вільних коштів на депозитному рахунку, доходи від курсових різниць.

Щодо витрат підприємства, то вони із підвищенням ділової активності ТОВ «Інтерсільва» зростали також, зокрема у 2020 р. витрати підприємства становили 76287,4 тис. грн., за підсумками 2021 р. 93166,2 тис. грн., що на 22,1% або на 16878,8 тис. грн. більше показника 2020 р., у 2022 р. 124012,9 тис. грн., що на 33,0% або на 30846,7 тис. грн. перевищує показник 2021 р. (рис. 2.2).

Зазначимо, що найбільший темп росту у формуванні витрат, що враховуються при визначенні оподаткованого прибутку підприємства, спостерігався по таких статтях витрат:

- прямі матеріальні витрати (витрати на придбання товарів): збільшення на 5,2 млн. грн. у 2021 р. або на 179,3% у порівнянні з показником 2020 р., на 24,4 млн. грн. або на 237% у 2022 р. у порівнянні з показником 2021 р. та на 19,2 млн. грн. або на 841,4% у порівнянні з показником 2020 р.;

Рис. 2.2. Динаміка витрат ТОВ «Інтерсільва», які враховувалися при оподаткуванні прибутку у 2020 –2022 рр.

- витрати на оплату праці: у 2021 р. зросли у порівнянні з показником 2020 р. на 9,5 млн. грн. або на 16,2%; на 8,2 млн. грн. або на 12% у 2022 р. у порівнянні з показником 2021 р. та на 17,7 млн. грн. або на 30% у порівнянні з показником 2020 р.;

- суттєве збільшення прослідковується і по обов'язкових платежах, які дозволяється відносити підприємству на витрати виробництва, що враховуються при визначенні фінансового результату: у 2021 р. зросли у порівнянні з показником 2020 р. на 2,1 млн. грн. або на 15,4%; на 1,8 млн. грн. або на 11,5% у 2022 р. у порівнянні з показником 2021 р. та на 3,9 млн. грн. або на 28,7% у порівнянні з показником 2020 р. (табл. 2.1).

Структурі витрат ТОВ «Інтерсільва» у 2020 р. характерне домінування витрат на оплату праці (77%). У 2021 та 2022 рр. їх частка мала тенденцію до зменшення: відповідно 73 та 62%.

Високою є частка обов'язкових платежів, які дозволяється відносити підприємству на витрати виробництва, що враховуються при визначенні фінансового результату: 18% у 2020 р.; у 2021 р. зменшилися на 1% у порівнянні з показником 2020 р. і становили 17%; тенденція до зменшення прослідковується

і у 2022 р. – 14%, що на 3% менше показника 2021 р. та на 4% менше показника 2020 р.

Таблиця 2.1.

Динаміка витрат ТОВ «Інтерсільва», які враховувались при оподаткуванні прибутку підприємства у 2020–2022 рр.

(млн. грн.)

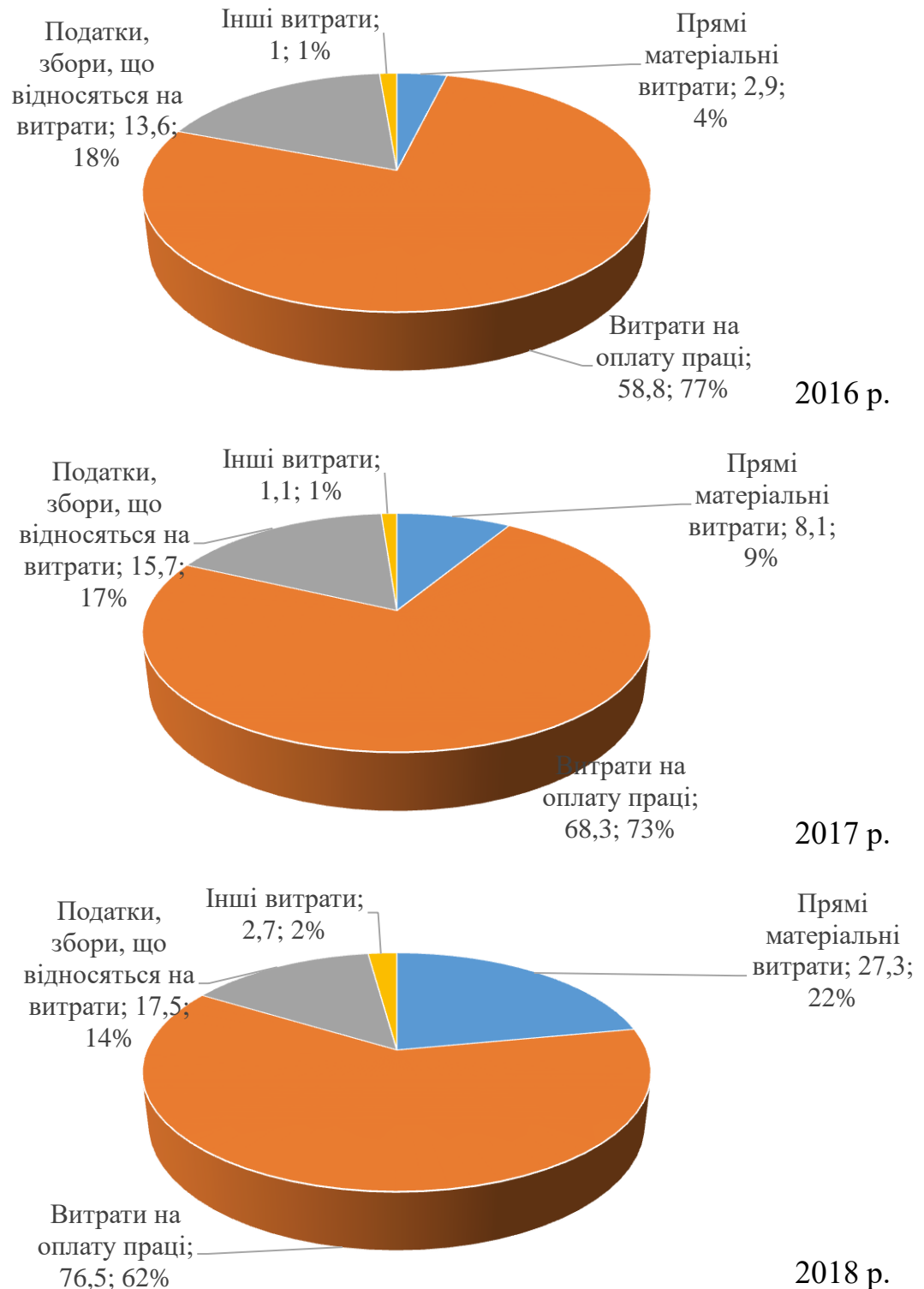
Види витрат	Роки			Абсолютне відхилення (+, -)			Темп росту, %		
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020	2021/ 2020	2022/ 2021	2022/ 2020
Прямі матеріальні витрати	2,9	8,1	27,3	+5,2	+19,2	+24,4	279,3	337,0	941,4
Витрати на оплату праці	58,8	68,3	76,5	+9,5	+8,2	+17,7	116,2	112,0	130,1
Податки, збори, що відносяться на витрати	13,6	15,7	17,5	+2,1	+1,8	+3,9	115,4	111,5	128,7
Інші витрати	1,0	1,1	2,7	+0,1	+1,6	+1,7	110,0	245,5	270,0
Всього витрат	76,3	93,2	124,0	+16,9	+30,8	+47,7	122,1	133,0	162,5

Позитивною є тенденція щодо прямих матеріальних витрат (витрат на придбання товарів) – 4% в структурі витрат підприємства у 2020 р., 9% у 2021 р. та 22% у 2022 р.

Інші витрати (витрати на поліпшення основних засобів, амортизаційні відрахування, витрати, пов'язані зі збутом товару, з розрахунково-касовим обслуговуванням і ін.) (рис. 2.3).

Оскільки дохід від реалізації продукції підприємства перевищує 40 млн. грн., ТОВ «Інтерсільва» здійснює коригування фінансового результату. До різниць, на які коригувався фінансовий результат, належать:

1) коригування нарахованої амортизації основних засобів або нематеріальних активів відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності;

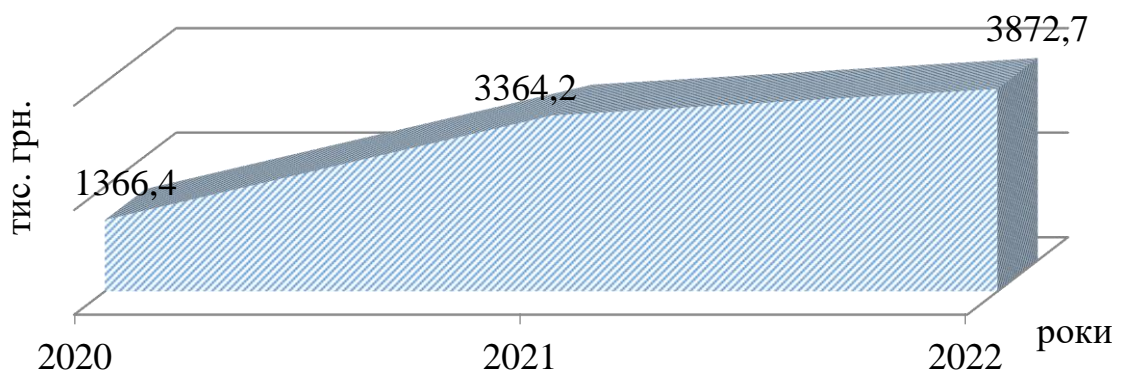
Рис. 2.3. Структура витрат ТОВ «Інтерсільва», які враховуються при визначенні фінансового результату підприємства у 2020–2022 рр.

2) коригування суми коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного

(податкового) року неприбутковим організаціям, у розмірі, що перевищує 4 відсотки оподаткованого прибутку попереднього звітного року;

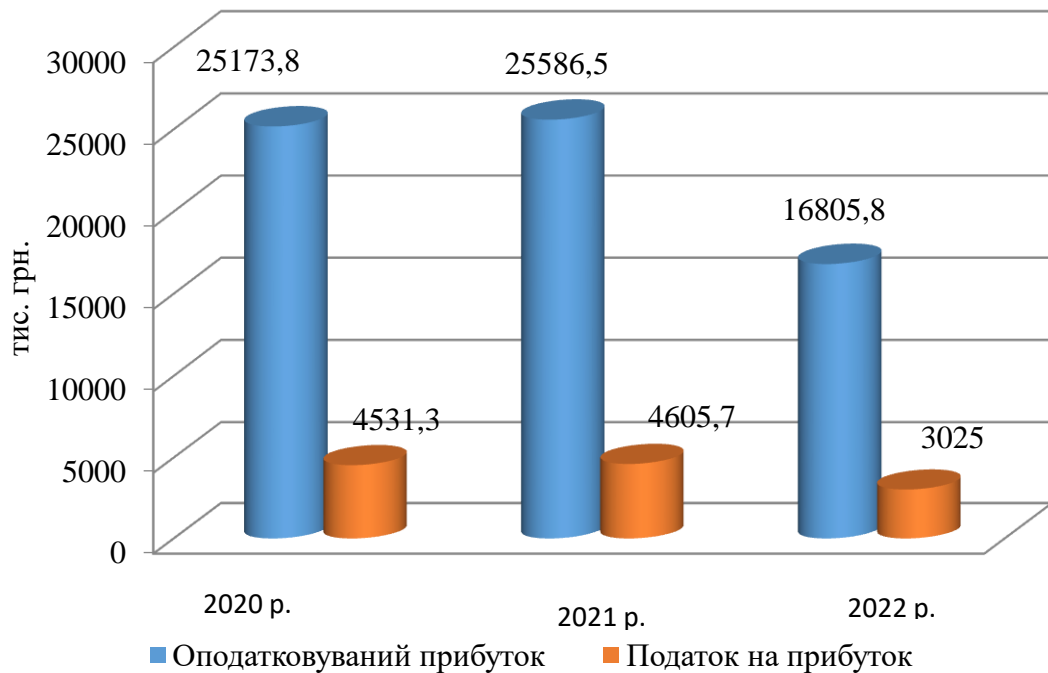
3) коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів, на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності.

Як свідчать дані рис. 2.4., у досліджуваному періоді мало місце коригування у напрямку збільшення об'єкта оподаткування: у 2020 р. фінансовий результат до оподаткування збільшено на 1,4 млн. грн., у 2021 р. – на 3,4 млн. грн. (на 142,9% більше показника 2020 р.), у 2022 р. – на 3,9 млн. грн. (на 14,7% більше показника 2021 р.).

Рис. 2.4. Динаміка коригувань фінансового результату ТОВ «Інтерсільва» при оподаткуванні прибутку підприємства у 2020–2022 роках (збільшення фінансового результату)

Що стосується оподаткованого прибутку підприємства, то у 2020 р. його величина становила 25173,8 тис. грн., у 2021 р. 25586,5 тис. грн. (на 412,7 тис. грн. або на 1,6% більше показника 2020 р.), у 2022 р. – 16805,8 тис. грн. (на 8780,7 тис. грн. або на 34,3% менше показника 2021 р.) (рис. 2.5, дод. Г, Д, Е).

Рис. 2.5. Динаміка податку на прибуток ТОВ «Інтерсільва» у 2020–2022 рр.

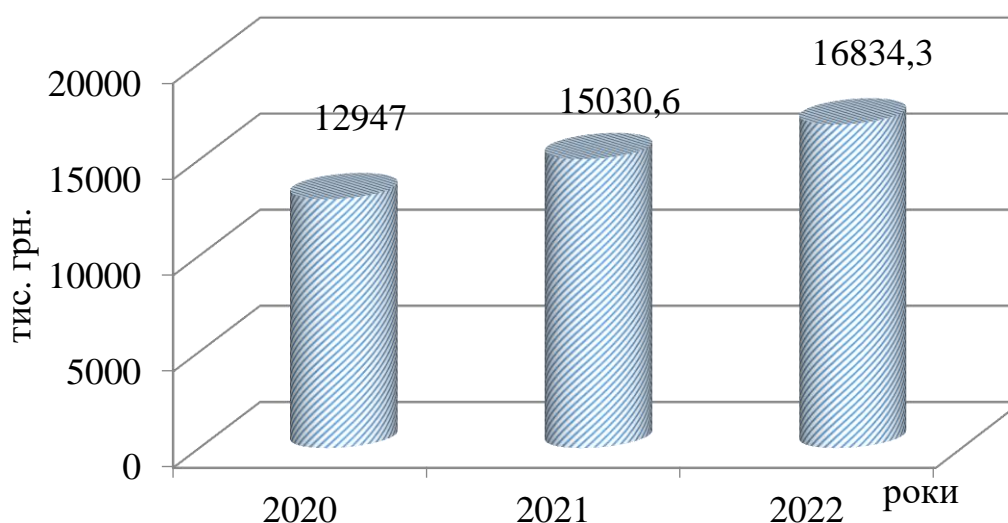
У результаті змін оподаткованого прибутку прослідковуються й зміни податку на прибуток: підприємством у 2020 р. сплачено 453,1 тис. грн. податку на прибуток, у 2021 р. – 4605,7 тис. грн. (на 74,4 тис. грн. або на 1,6% більше, ніж у 2020 р.), у 2022 р. – 3025 тис. грн. (на 1580,7 тис. грн. або на 374,3% менше показника 2021 р.).

Підприємство у досліджуваному періоді сплачувало плату за землю. При цьому сума плати за землю залишалася незмінною у 2020–2022 рр. – 699,3 тис. грн. Платіж формувався як за рахунок земельного податку, так і за рахунок орендної плати за землі, що перебувають у користуванні ТОВ «Інтерсільва».

Підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до

відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), у тому числі філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств, установ і організацій, інших юридичних осіб, які мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами є платниками єдиного внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ЄСВ).

Упродовж 2020–2022 рр. ТОВ «Інтерсільва» нараховувало єдиний внесок на суму нарахованої кожному працівнику заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону України "Про оплату праці", та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами. Суми донарахувань є досить значними (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Єдиний соціальний внесок, нарахований ТОВ «Інтерсільва» у 2020–2022 роках

Так, у 2020 р. нараховано 12,9 млн. грн. єдиного соціального внеску, у 2021 р. – 15,0 млн грн. (на 2,1 млн. грн. або на 16,3% більше від показника 2020 р.), у 2022 р. – 16,8 млн. грн. (на 1,8 млн. грн. або на 12% більше від показника 2021 р.).

ТОВ «Інтерсільва» є платником податку на додану вартість. Особливістю визначення суми ПДВ, що належить до сплати в бюджет, є те, що вона передбачає визначення понять податкового кредиту та податкового зобов'язання по податку на додану вартість.

Згідно Податкового кодексу податкове зобов'язання — загальна сума податку на додану вартість, одержана (нарахована) платником податку в звітному (податковому) періоді [1].

Податковий кредит — сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду. Право на віднесення сум податку до податкового кредиту виникає у разі здійснення операцій з:

а) придбання або виготовлення товарів (у тому числі у разі їх ввезення на митну територію України) та послуг;

б) придбання (будівництво, спорудження, створення) необоротних активів, у тому числі при їх ввезенні на митну територію України (у тому числі у зв'язку з придбанням та/або ввезенням таких активів в якості внеску до статутного фонду та/або при передачі таких активів на баланс платника податку, уповноваженого вести облік результатів спільної діяльності);

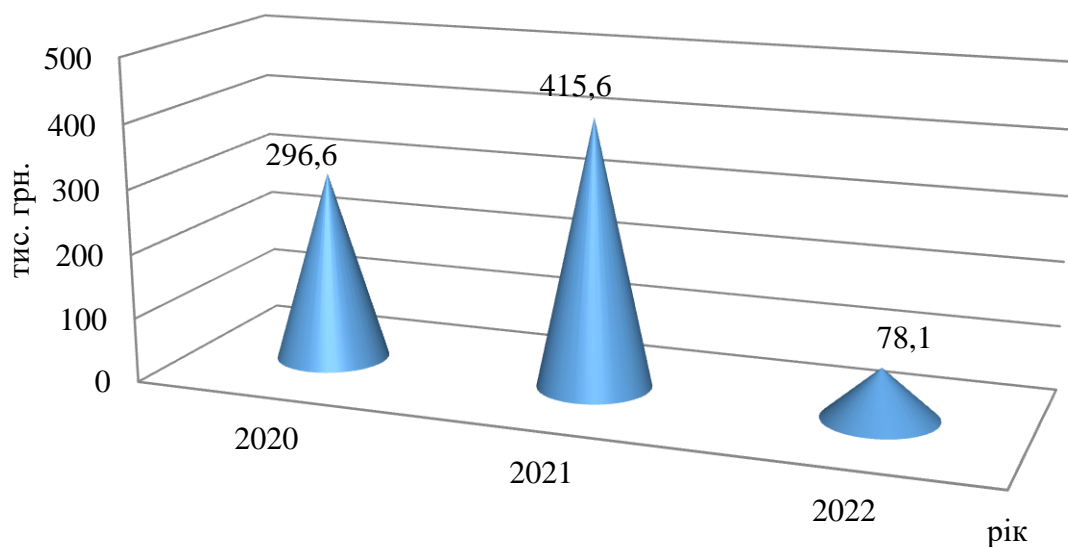
в) отримання послуг, наданих нерезидентом на митній території України, та у разі отримання послуг, місцем постачання яких є митна територія України;

г) ввезення необоротних активів на митну територію України за договорами оперативного або фінансового лізингу [1].

Сума податку на додану вартість, що підлягає сплаті в бюджет, визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту такого звітного (податкового) періоду. Якщо за звітний період сума податкового кредиту перевищує суму податкових зобов'язань, то в декларації з ПДВ відображається сума ПДВ до відшкодування з бюджету [1].

Таким чином, залежно від показників податкового зобов'язання та податкового кредиту, формувалася сума ПДВ, що сплачувалася в бюджет товариством з обмеженою відповідальністю «Інтерсільва».

Оскільки ТОВ «Інтерсільва» в основному здійснює поставки своєї продукції іноземним партнерам, то за результатами експортних поставок застосовується ставка ПДВ «0%». Отже, це обумовлює ситуацію, при якій сума податкового кредиту (сформованого на підставі операцій з придбання матеріалів) перевищує суму податкового зобов'язання. Таким чином, у досліджуваному періоді підприємством не сплачувався ПДВ до бюджету, а, навпаки – підприємство отримувало експортне відшкодування податку. За податковим обліком з податку на додану вартість сума від'ємного значення різниці податкового зобов'язання та податкового кредиту станом на кінець 2020 р. становила 296,6 тис. грн., на кінець 2021 р. – 415,6 тис. грн. (на 119 тис. грн. або на 40,1% більше), на кінець 2022 р. – 78,1 тис. грн. (на 337,5 тис. грн. або на 81,2% менше від показника 2021 р.) (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Сума податку на додану вартість, що підлягає відшкодуванню з бюджету ТОВ «Інтерсільва» на кінець 2020–2022 рр.

Отже, якщо за результатами звітного періоду сума податкового кредиту перевищує суму податкових зобов'язань платника ПДВ, різниця підлягає відшкодуванню платнику податку з державного бюджету.

Платник податку, який має право на отримання бюджетного відшкодування та вирішив повернути суму бюджетного відшкодування, подає

податкову декларацію та заяву про повернення суми відшкодування відповідному контролюючому органу. У цій заяві відображаються дані, які включені до податкової декларації. Разом із заявою додаються розрахунок суми бюджетного відшкодування та оригінали митних декларацій. Якщо митне оформлення товарів, що були вивезені за межі митної території України, здійснювалося за допомогою електронної митної декларації, то така електронна митна декларація надається контролюючому органу за місцем митного оформлення у електронній формі з дотриманням вимог щодо реєстрації електронного підпису відповідно до закону [1].

Для отримання права на бюджетне відшкодування ПДВ необхідно також виконати три умови, окрім від'ємного значення в декларації:

1. Сума ПДВ за податковим кредитом повинна бути вже сплаченою постачальникам на момент оплати товарів, робіт та послуг, при цьому враховуються й суми, що були сплачені авансом. Також враховується ПДВ, сплачений при імпорті на підставі митної декларації.

2. Сума відшкодування не повинна перевищувати ліміту реєстрації податкових накладних (Σ накл). Якщо від'ємне значення більше, ніж ліміт, то відшкодування обмежується лімітом, а залишок переноситься на наступний період. Право на відшкодування при цьому зберігається.

3. Відсутність податкового боргу. Якщо є борг, то від'ємна сума спочатку враховується в його погашення, проте лише в межах ліміту реєстрації [1].

Державна податкова служба України формує та веде реєстр заяв про повернення суми бюджетного відшкодування платникам податку та проводить перевірку відповідності заявлених сум. Механізм бюджетного відшкодування ПДВ подальше працює наступним чином: платник подає декларацію з додатками; на основі заявки платника формується реєстр на сайті ДПС, в якому порядок включення визначається за часом подачі; починається камеральна перевірка протягом 30 днів; наступного дня після закінчення перевірки сума

вважається узгодженою і відображається в реєстрі; протягом 5 операційних днів після узгодження Казначейство проводить відшкодування.

Отже, термін, відведений законодавством на відшкодування ПДВ – 35 днів. Це досить тривалий період, що обумовлює втрату обігових коштів в цьому часовому проміжку. В умовах недостатності оборотних коштів такий підхід негативно впливає на фінансову спроможність підприємства.

2.2. Оцінка впливу оподаткування на діяльність ТОВ «Інтерсільва»

Однією з ключових проблем у функціонуванні підприємства є питання податкового навантаження та його впливу на підприємницьку активність. Визначення оптимального розміру податкового тягара стає центральною макроекономічною проблемою для будь-якої держави. Загальнопоширеною є думка, що існує зв'язок між рівнем податкового тягара та економічним розвитком: чим нижчий рівень податкового тягара, тим енергійніше і динамічніше розвивається економіка держави.

Мікрорівень податкового тягара служить індикатором придатності для ведення бізнесу загалом і його легального проведення зокрема. У економіці будь-якої країни підприємство не може існувати, якщо воно має віддавати більше половини своїх доходів у вигляді податків. З іншого боку, надто невелика частина доходів, сплачена у вигляді податків, не забезпечує підприємству відчуття співучасті в формуванні макроекономічного добробуту країни. Таким чином, здатність контролювати та визначати рівень податкового тягара є важливою у процесі ухвалення фінансових рішень для будь-якого підприємства.

Для оцінки впливу оподаткування на результати діяльності ТОВ «Інтерсільва» доцільним є дослідження структури обов'язкових платежів, сплачених підприємством (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Структура податків та інших обов'язкових платежів, що сплачені
ТОВ «Інтерсільва» до зведеного бюджету та державних цільових
фондів у 2020-2022 рр.**

Назва обов'язкового платежу	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	Сума, тис. грн.	Пит. вага, %	Сума, тис. грн.	Пит. вага, %	Сума, тис. грн.	Пит. вага, %
Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	12947	71,2	15030,6	73,9	16834,3	81,9
Податок на прибуток	4531,3	24,9	4605,6	22,6	3025,0	14,7
Плата за землю	699,3	3,8	699,3	3,4	699,3	3,4
Екологічний податок	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0
ВСЬОГО	18177,4	100,0	20335,6	100,0	20558,8	100,0

У структурі обов'язкових платежів, нарахованих ТОВ «Інтерсільва» у 2020–2022 рр. домінуючі платежів – це єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ). Їх частка становила 71,2% у 2020 р., 73,9% у 2021 р. та 81,9% у 2022 р., тобто є стрімко зростаючою.

Єдиний внесок має визначальний вплив на ефективність діяльності підприємства, хоча впливає на діяльність підприємства опосередковано, оскільки вони включаються у собівартість продукції і перекладаються в складі ціни на населення. Економічним результатом є скорочення платоспроможного попиту кінцевого споживача, а отже, зменшення обсягу виробництва і зниження сукупного прибутку підприємства.

Критерієм оцінки впливу податків на роботу підприємств може бути прибуток, що є основним власним джерелом фінансових ресурсів для розвитку виробництва. Податок на прибуток сплачується як частина від отриманого підприємством прибутку і тому має значний вплив на функціонування суб'єктів господарювання, адже при цьому зменшуються можливості розширеного відтворення. Значення податку на прибуток становило 24,9% суми сплачених обов'язкових платежів у 2020 р., 22,6% у 2021 р. та 14,7% у 2022 р.

Значення частки плати за землю становило 3,8% у 2020 р. та 3,4% у 2021–2022 рр.

Екологічний податок підприємство сплачувало в незначних сумах – 0,1 тис. грн. у 2020 та 2021 рр., 0,2 тис. грн. у 2022 р. Це не забезпечило навіть 0,001% усіх сплачених підприємством обов’язкових платежів. Зазначене свідчить про екологічну безпечність діяльності ТОВ «Інтерсільва».

Проблема оцінювання рівня податкового навантаження на підприємства є досить складною та до кінця невивченою. Аналіз показників податкового навантаження на підприємство є досить суперечливим. Так, коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції (податкоспроможності підприємства), податковіддачі доходів, податковіддачі витрат демонструє позитивну динаміку зниження у 2022 р. у порівнянні з показниками 2020 та 2021 рр. (табл. 2.3, дод. Б, В, Г, Д, Е).

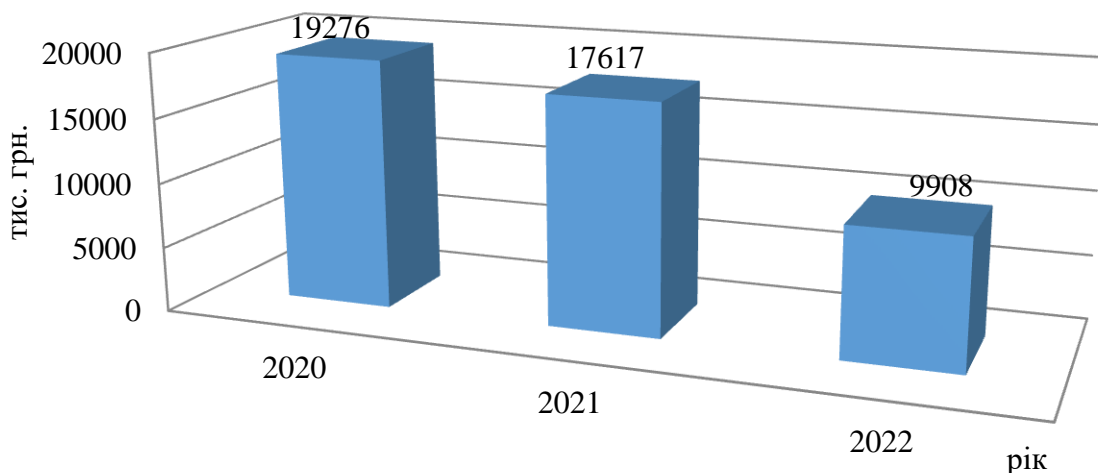
Таблиця 2.3.

Показники рівня податкового навантаження на ТОВ «Інтерсільва»

Показник	Методика розрахунку	Економічний зміст показника	Показник ТОВ «Інтерсільва»
1	2	3	4
1. Загальна ефективна ставка податку	ЕСП = Пзаг./БП	Показує відношення загального обсягу податкових відрахувань до бази оподаткування	2020 р. –0,217
			2021 р. –0,216
			2022 р. –0,221
2. Коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції (податкоспроможності підприємства)	КВР = Пзаг./ВР	Визначає питому вагу загальних податкових платежів, які здійснює підприємство в бюджет, у сумі виручки від реалізації	2020 р. –0,187
			2021 р. –0,180
			2022 р. –0,158
3. Податковіддача доходів	ПД = Пзаг./Д	Визначає питому вагу загальних податкових платежів, які здійснює підприємство, в доході	2020 р. –0,182
			2021 р. –0,176
			2022 р. –0,150

1	2	3	4
4. Податковіддача витрат	$ПВ = Пзаг./В$	Визначає співвідношення загальної суми податкових платежів і витрат підприємства	2020 р. –0,239
			2021 р. –0,218
			2022 р. –0,166
5. Податковіддача прибутку	$ПП = Пзаг./П$	Показує, в скільки разів сума сплачених податків перевищує прибуток підприємства	2020 р. –0,765
			2021 р. –0,914
			2022 р. –1,597
7. Прибуток на 1 грн сплачених підприємством податків	$Пп = П/Пзаг.$	Показник, обернений коефіцієнту податковіддачі прибутку, показує відношення чистого прибутку до загальної суми сплачених підприємством податків	2020 р. –0,937
			2021 р. –0,867
			2022 р. –0,544

Проте позитивна динаміка таких показників, як загальна ефективна ставка податку, податковіддача прибутку та зниження суми прибутку, розрахованого на 1 грн. сплачених податків (із 0,937 до 0,544) свідчить про суттєве підвищення рівня податкового навантаження на підприємство. Зазначене підтверджує гіпотезу щодо негативного впливу оподаткування на діяльність підприємства (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Динаміка чистого прибутку ТОВ «Інтерсільва» у 2020–2022 рр.

Так, у 2020 р. чистий прибуток підприємства становив 19276 тис. грн., у 2021 р. зменшився до 17616,7 тис. грн. (на 1659,3 тис. грн. або на 8,6% у порівнянні з показником 2020 р.), у 2022 р. – 9856 тис. грн. (на 7760,7 тис. грн. або на 44,1% у порівнянні з показником 2021 р.). Загалом за 2 роки чистий прибуток підприємства зменшився на 9420 тис. грн. або на 48,9%, що, безумовно, є вкрай негативною тенденцією для ТОВ «Інтерсільва».

Зазначимо, надмірне податкове навантаження є однією з основних причин, яка змушує платників податків вдаватися до податкової оптимізації з метою зменшення податкового тягаря, оскільки рівень податкового навантаження на платника податків є основним чинником схилення платника податків в сторону оптимізації оподаткування.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 роботи проведено аналіз впливу оподаткування на діяльність Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтерсільва». За результатами аналізу встановлено:

1. У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності та отримання прибутку ТОВ «Інтерсільва» сплачувало наступні податки та збори: податок на прибуток підприємства, податок на додану вартість, плату за землю, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та екологічний податок.

У 2020–2022 рр. ТОВ «Інтерсільва» сплатило значні суми обов'язкових платежів до зведеного бюджету та державних цільових фондів: у 2020 р. – 18,2 млн. грн., у 2021 р. – 20,3 млн. грн. (на 11,5% більше показника 2020 р.), у 2022 р. – 20,6 млн. грн. (на 1,5% більше показника 2021 р.).

Результати аналізу свідчать, що найбільшу питому вагу в структурі обов'язкових платежів, сплачених підприємством, займав єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 71,2% у 2020 р., 73,9% у

2021 р. та 81,9% у 2022 р. Вагому частку в структурі обов'язкових платежів, сплачених підприємством, займав податок на прибуток: 24,9% у 2020 р., 22,6% у 2021 р. та 14,7% у 2022 р. У досліджуваному періоді підприємством не сплачувався ПДВ до бюджету, а, навпаки – підприємство отримувало експортне відшкодування податку.

Аналіз ряду показників податкового навантаження на ТОВ «Інтерсільва» свідчить про суттєве підвищення рівня податкового навантаження на підприємство у 2021 та 2022 рр. Негативний вплив оподаткування на діяльність підприємства підтверджує динаміка чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після оподаткування: за 2 роки чистий прибуток підприємства зменшився на 9420 тис. грн. або на 48,9% (із 19,3 млн. грн. у 2020 р. до 9,9 млн. грн.), що, безумовно, є вкрай негативною тенденцією для ТОВ «Інтерсільва».

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ ОПОДАТКУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

3.1. Напрямки детінізації економіки України через трансформацію податкової системи

Об'єднання організованої злочинності та корупції призводить до серйозної загрози економічній та національній безпеці держави через тіньову економіку. Негативні наслідки цього явища охоплюють деформацію податкової і бюджетної сфер, спотворення макроекономічних показників, негативний вплив на грошово-кредитну сферу, інвестиційний процес та ефективність виробництва, відтік капіталу за кордон, порушення стабільності відносин власності та посилення криміналізації економічної сфери.

Наразі рівень тіньової економіки оцінюється Міністерством економічного розвитку на рівні приблизно 30%. Проблема розриву між платниками податків і тими, хто їх ухиляється, наочно відображена у сфері грального бізнесу. Легальні гральні заклади сплачують великі суми податків, наприклад, за дев'ять місяців - 6,65 млрд грн, що в 9,5 рази перевищує показники за попередній рік. У той час як нелегальні гральні заклади не сплачують податків, крім корупційних "внесків". Комісія з регулювання азартних ігор та лотерей підраховує мінімум 2 млрд грн несплачених податків на місяць у цьому сегменті.

Тіньова економіка охоплює всі сфери, включаючи аграрний сектор, де частка тіньового ринку зерна становить близько 40% від загального обсягу. При цьому більше 70% дрібних фермерів працюють "в тіні", уникаючи оплати податків і видачі зарплат в "конвертах". Це призводить до відсутності доступу до субсидій і державної підтримки для них. За даними Асоціації фермерів і приватних землевласників України, 58% з 40 тис. фермерів навіть не подавали документи на участь у програмах державної підтримки АПК. Продовжує існувати сірий та чорний експорт зерна в обхід податків, що шкодить як державі,

так і чесним аграріям та агротрейдерам. Останнім часом у портах на Дунаї проводяться облави на чорних трейдерів [60].

Одним із ключових в тінізації української економіки є податок на додану вартість (ПДВ). ПДВ є опосередкованим податком, включеним у ціну товарів (робіт, послуг), який сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець. Основою для розрахунку ПДВ є додана вартість, що формується підприємством завдяки його внутрішнім ресурсам (землі, капіталу, робочої сили, підприємницької діяльності).

Наші дослідження вказують на значний обсяг податкового тягара на споживання в Україні, основна частина якого походить від ПДВ. Цей податок виявляється значущим джерелом доходу для Державного бюджету. Водночас він також є основною причиною корупції в країні. Спроби боротьби з схемами, пов'язаними із ПДВ, не призвели до очевидно позитивних результатів, а навпаки, призвели до утворення складної та закритої системи адміністрування, в якій легше приховати так званий "схемний кредит". За аналізами фахівців, лише через ПДВ-схеми Державний бюджет України щорічно втрачає приблизно 24-30 мільярдів гривень [11].

Важливо відзначити, що фіскальна ефективність ПДВ прямо пов'язана із продуктивністю економіки, оскільки його оподаткування базується на різниці між вартістю робіт чи послуг після урахування всіх податків та зборів та фактичними витратами підприємства. Інакше кажучи, ПДВ взаємодіє безпосередньо з загальновідомим коефіцієнтом "витрати-випуск".

Щоб уникнути зловживань незаконним відшкодуванням ПДВ, пропонується припинити відшкодування ПДВ у випадку, якщо не відбувається повернення валютної виручки з-за кордону. Значні податки на працю та складнощі адміністрування стають основними мотиваторами для переходу бізнесу в тінь, що, в свою чергу, сприяє детінізації. Тіньова та офіційна економіка не є паралельними реальностями; ланцюжок виробництва, отримання доходу і споживання/заощадження може містити як легальні, так і тіньові операції.

Наприклад, отримуючи зарплату в конверті (тіньова операція), особа може легально розраховуватися цими грошима в супермаркеті (біла операція). Кошти, виділені з бюджету для державних закупівель (біла операція), можуть частково використовуватися для відрахування хабара (тіньова операція), а потім чиновник-корупціонер може розраховатися цими коштами в ресторані або магазині (біла операція). Подібні сценарії спостерігаються в різних галузях, таких як ринок нафтопродуктів, тютюнові вироби та алкогольна продукція.

Фактори, що сприяють зростанню тіньової економіки, можна поділити на три групи:

1. Економічні чинники: високі податки (на прибуток, прибутковий податок і т.д.), реструктуризація сфер господарської діяльності, недосконалість процесу приватизації, криза фінансової системи та негативний вплив на економіку в цілому, діяльність незареєстрованих економічних структур.

2. Соціальні чинники: низький рівень життя населення, що сприяє розвитку тіньових видів економічної діяльності, високий рівень безробіття (включаючи неофіційне чи приховане), орієнтація частини населення на отримання доходу будь-яким засобом, нерівномірний розподіл валового внутрішнього продукту.

3. Правові чинники: недосконалість податкового законодавства, корумпованість державних службовців та правоохоронних структур, недосконалість державного механізму боротьби з економічною злочинністю, недостатня діяльність правоохоронних структур щодо припинення незаконної та кримінальної економічної діяльності.

Перемога над тіньовою економікою повністю та остаточно є майже недосяжною метою. Але реально значно зменшити її вплив. Особливо корисною для цього є відмова від готівки, що сприятиме детінізації. Це, безумовно, тривалий і складний процес для країни, але він може допомогти мінімізувати рівень "тіньових" фінансів. Більшість транзакцій в тіньовому секторі здійснюється на готівку, яка не підлягає оподаткуванню. Перехід до безготівкових розрахунків виведе гроші з "тіні", оскільки всі фінансові операції будуть під контролем держави.

Необхідно вивести бізнес із тіні, боротися із нелегальними схемами, що різко збільшить доходи бюджету. Для вдосконалення податкової системи в Україні та зменшення тіньової економіки пропонуються наступні заходи:

1. Забезпечити стабільність у нормативно-правовому регулюванні податкового законодавства. Податкові норми для підприємств мають бути простими та стійкими, без постійних кардинальних змін.

2. Оптимізувати податкове навантаження для стимулювання нових робочих місць і розвитку ринку праці. Це також допоможе вивести частину економіки з тіні та зменшити відтік капіталу за кордон. Зниження податкового навантаження повинно бути поступовим та спланованим процесом.

3. Посилити відповідальність за використання тіньових податкових схем у бізнесі та умисну мінімізацію податкових зобов'язань.

Ключовою умовою для ефективної роботи фіскальної системи та запобігання (принаймні, мінімізації) ухиляння від сплати податків є максимальне розширення податкової бази при встановленні оптимально низьких ставок оподаткування. Ми вважаємо, що в Україні слід уникати винятків з загальних та обов'язкових правил оподаткування, оскільки ці винятки часто спонукають платників шукати шляхи ухилення від оподаткування та сприяють розвитку корупції через взаємодію з посередниками, які пропонують послуги з оптимізації.

Стратегія економічного розвитку України після війни повинна бути спрямована на максимальну дерегуляцію та демонополізацію. Одночасно, утворення бюджетних доходів в умовах післякризового періоду вимагає ефективної мобілізації податкових надходжень. За висновками експертів Світового банку та МВФ, успіх у цьому питанні залежить від характеристик податкової системи та умов податкового адміністрування, зокрема використання податків, які мінімально впливають на економічні рішення, широкої бази оподаткування та відсутності необґрунтованих звільнень, а також ефективних заходів податкового аудиту, заснованих на чітких принципах та прозорих критеріях [60; 61].

Податкова політика повинна сприяти якнайшвидшому відновленню та успішному довгостроковому розвитку економіки. Тому в процесі реформування податкової системи слід надавати належну увагу не лише накопиченню податкових надходжень, але й дотриманню принципів справедливості оподаткування, зокрема розподілу податкового навантаження між різними верствами населення відповідно до їх платоспроможності.

3.2. Напрями удосконалення оподаткування прибутку підприємств

На поточному етапі в світі відбуваються як процеси інтеграції, так і процеси дезінтеграції. Це спостерігається також у податковому аспекті, де деякі країни працюють над гармонізацією податкового законодавства та вирівнюванням податкового навантаження, тоді як інші створюють передумови для здобуття додаткових економічних вигод. У зв'язку з цим ми звернемо увагу на розробку пропозицій з удосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств в Україні та його адаптації до сучасних вимог щодо забезпечення економічного зростання.

Складні політичні та економічні умови, нестабільність та складність вітчизняного законодавства, а також значний податковий тягар для бізнесу підкреслюють важливість вивчення особливостей оподаткування прибутку підприємств як потужного фіскального інструменту із регулятивними функціями.

З метою досягнення стимулюючих цілей удосконалення податкової системи в Україні повинно відбуватися в двох напрямках:

Створення стимулюючої моделі оподаткування для підприємницьких структур. Посилення соціального спрямування системи оподаткування взагалі.

Кроки у напрямку підтримки підприємництва повинні бути здійснені, перш за все, за рахунок вдосконалення оподаткування прибутку підприємств. Для цього важливо створити сприятливі умови для самофінансування інвестицій,

зокрема за допомогою використання прискореного методу нарахування амортизації та збільшення норм амортизаційних відрахувань.

Слід зауважити, що система оподаткування прибутку підприємств в Україні подібна до податку на корпорації в інших країнах. Дохід від корпоративного податку складає різний відсоток в доходах бюджетів різних країн: від 8% до 11% в США, до 5,5% в Франції та Німеччині, до 11% у Великобританії [65]. Застосований в Україні механізм оподаткування прибутку підприємств в основному відповідає міжнародній практиці. Порівнюючи розмір ставки податку на прибуток підприємств в Україні з аналогічним податком у розвинених країнах, можна зазначити, що в більшості європейських країн вона значно вища (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Ставки податку на прибуток в деяких країнах Європи [64]

№ п/п	Назва країни	Базова ставка
	Австрія	25
1	Бельгія	29
2	Болгарія	10
3	Естонія	20
4	Іспанія	25
5	Мальта	35
6	Німеччина	30
7	Румунія	16
8	Словаччина	21
9	Угорщина	9
10	Україна	18
11	Польща	19
12	Франція	31

Мінімальна ставка податку на прибуток зафіксована в офшорних зонах, таких як острів Мен, Бермудські та Кайманові острови, де вона становить 0% [64]. Незважаючи на це, саме в цих регіонах спостерігається велика активність у сфері фінансових операцій та обігу матеріальних цінностей. Існують країни, які можна визначити як напів офшори, такі як Ліхтенштейн та Кіпр, де рівень податку на прибуток становить 12,5%. Ці країни, завдяки низьким ставкам,

привертають іноземні активи, що призводить до зростання незаконних бізнес-операцій. Країни з розвинутою економічною моделлю, високим рівнем економічної міцності та соціального забезпечення застосовують високі податкові ставки.

Ставка податку на прибуток в Україні схожа на рівень інших країн, які також перебувають на етапі розвитку. Розгляд зниження ставки податку на прибуток в Україні до 15% може бути обґрунтованим, оскільки це може сприяти розвитку бізнесу і зменшенню його участі в "тіньовому" секторі.

Міжнародний центр перспективних досліджень вказує на те, що однією з причин тінізації економіки в Україні є неефективне управління податком на прибуток підприємств. Це часто призводить до додаткового тягара для платників податків і сприяє виникненню схем ухилення від звітності, включаючи корупцію. Платники податків часто відчують, що їхні гроші сплачуються несправедливо та неефективно, що може спонукати до ухилення від сплати податків. Також проблемою в Україні є недосконале розширення податкових пільг, починаючи з 2011 року, що призводить до зловживань з боку суб'єктів підприємницької діяльності. Відсутність ефективних механізмів покарання за порушення податкового законодавства також залишається важливою причиною, що стимулює мінімізацію та ухилення від сплати податку на прибуток.

На підставі аналізу практики справляння податку на прибуток підприємств в Україні та вивчення досвіду інших країн у сфері корпоративного оподаткування можна зробити висновок, що механізм оподаткування прибутку підприємств потребує вдосконалення з метою збільшення його регулюючого впливу. Оскільки в Україні податок на прибуток підприємств в основному спрямований на досягнення фіскальної достатності Державного бюджету, зрозуміло, що вітчизняні підприємства зацікавлені в мінімізації прибутку для зменшення податкового тягара або обирають тіньовий шлях, що ще більше поглиблює кризу. Враховуючи це, під час проведення податкових реформ в Україні важливо враховувати, що податок на прибуток підприємств не лише є

фіскальним інструментом, а й має значний регулюючий потенціал, сприяючи інноваційному розвитку та економічному зростанню.

На підставі вивчення досвіду інших країн у сфері оподаткування прибутку підприємств приходимо до висновку, що важливо створити інcentиви для місцевих влад в сприянні розвитку малого бізнесу на їхній території. Ми пропонуємо встановлення знижених ставок податку на прибуток для сектору малого бізнесу, оскільки цей сегмент є ключовим в приватному підприємництві, відіграючи важливу роль у створенні інновацій, розширенні виробництва та збільшенні зайнятості.

Ми вважаємо, що впровадження запропонованих заходів щодо регулювання податку на прибуток підприємств в Україні сприятиме зміцненню та вдосконаленню діючої системи оподаткування. Це, в свою чергу, допоможе знизити податковий тиск на суб'єктів господарювання і призведе до підвищення індексу конкурентоспроможності нашої країни.

3.3. Податковий інструментарій стимулювання інвестиційної діяльності підприємств

За даними Світового банку, вартість відновлення України як сучасної економіки після неспровокованої російської війни коштуватиме понад 400 мільярдів доларів. Відновлення України стане найбільшою та найскладнішою операцією з часів Плану Маршалла після Другої світової війни. Президент Зеленський та Уряд України взяли на себе зобов'язання під час реконструкції не відбудувати стару пострадянську економіку, а радше відновити її кращу версію, побудувавши абсолютно нову, інтегровану в Європу і конкурентоспроможну на міжнародному ринку 21 століття економіку, перетворити величезні руйнування під час війни у можливість модернізувати економіку України. Для цього потрібні широкомасштабні скоординовані зусилля численних партнерів: Уряду України, приватного сектору, міжнародних країн-партнерів, багатосторонніх агентств та

міжнародних інвесторів. Ключовим фактором успішної реконструкції буде максимальне залучення приватного сектору та міжнародного капіталу у всі аспекти інвестицій та відбудови, при цьому реконструкція максимально здійснюватиметься за рахунок приватних інвестицій та державно-приватного партнерства [33].

У сучасних умовах, коли країни активно впроваджують ліберальні стратегії для створення привабливих умов для інвестицій та мають розвинуту законодавчу базу, яка сприяє діяльності інвесторів, ступінь впливу на зростання обсягів інвестицій значною мірою залежить від того, наскільки ефективно країни використовують конкретні стимули для приваблення капіталу.

Ключова роль в економіці будь-якої країни призначена податковій реформі, яка вимагає докладного вивчення попереднього досвіду, уникнення помилок інших та ретельних розрахунків з метою мінімізації ризиків. Оскільки результати податкової реформи, ймовірно, не виявляться миттєвими, а, навпаки, можуть призвести до тимчасового зменшення бюджетних надходжень, особливо на початкових етапах. Це особливо актуально для України в умовах післявоєнного періоду, де пряма бюджетна підтримка від міжнародних партнерів може обмежитися, і акценти буде необхідно зсувати на інвестиційну складову та збільшення обсягів розрахунків за отриманими під час війни чи реструктуризованими позиками.

На поточний момент однією з ключових умов нової програми кредитування України від МВФ є уникнення звуження бази оподаткування та зниження основних податкових ставок, принаймні, до завершення війни.

За словами американського економіста та засновника теорії "економіки пропозиції" Артура Лаффера, реформа може вплинути на різні аспекти економіки, змінюючи обсяги прибутків, їх структуру та часові рамки надходження до бюджету. Наприклад, на основі досвіду відбудови Європи після Другої Світової війни, можливе зростання зовнішніх боргів країни після конфлікту [62].

Проте у середньостроковій перспективі можна очікувати позитивні результати реформи, такі як стрімкий розвиток бізнесу, пришвидшення зростання ВВП та накопичення внутрішнього інвестиційного ресурсу. Хоча зараз значну частину фінансування країни забезпечується за рахунок підтримки від міжнародних партнерів, після війни важливо буде розраховувати на власні сили.

Особливості національної економіки включають акцент на імпорт техніки і технологій, обмежене фінансування витрат на технологічну модернізацію та інноваційні розробки. Найбільш бажаними для української економіки є інвестиції в основний капітал з інноваційною складовою, особливо в умовах, коли вплив нових технологій на приріст вітчизняного ВВП становить лише 1%, у порівнянні із 60–80% в розвинених країнах. [61, с. 33]. Економічна стратегія України повинна базуватися передусім на інноваційній компоненті, оскільки інновації включають не лише технічно нові продукти, але й нові ринки та використання творчого потенціалу нації. Таким чином, на кшталт ЄС, важливо розробляти державні стимули для підприємств, що інвестують в інновації, та надавати податкові преференції у вигляді списання витрат на дослідження і розробки, пов'язані з реальною економічною діяльністю.

Основний принцип надання податкових пільг в Європейському Союзі полягає в необхідності спрямовувати їх на стимулювання виробничих інвестицій і уникання викривлень у конкуренції, щоб уникнути надання переваг окремим галузям або підприємствам. В рамках цього підходу в ЄС діє широкий спектр податкового стимулювання, який підпорядкований базовим положенням Лісабонського договору, процедурним правилам, прийнятим Радою ЄС та Єврокомісією, а також різноманітним горизонтальним, секторальним та іншим правилам і регламентам. Ці норми прямо визначають вимоги до схем державної допомоги з метою захисту ринку від спотворень конкуренції, що виникають внаслідок надмірного втручання держави. Такий підхід сприяє належному спрямуванню різноманітних форм державної підтримки для вирішення конкретних завдань і призводить до суттєвих змін у секторальному та регіональному контексті. Наприклад, у Польщі для інвестування в конкретні

сфери економіки передбачені тривалі державні субсидії та грошові гранти, але їх надання здійснюється лише на підставі рішення уряду та з погодження Міністерства економіки.

У ситуації воєнного стану для забезпечення додаткових фінансових потреб держава може використовувати такі заходи:

1. Збільшення податку на майно, який стягується з власників майна, іншого ніж земельні ділянки, за ставками, перевищуючи ті, що існували у мирний час.
2. Підвищення ставки податку на майно для фізичних осіб, які володіють більше ніж однією житловою (нежитловою) нерухомістю, включаючи їх частки.
3. Введення одноразового податку на майно високої вартості.
4. Збільшення ставок податку на високі доходи фізичних осіб, які перевищують 20-кратний розмір мінімальної місячної заробітної плати.
5. Встановлення плати за користування надрами для видобування корисних копалин та використання надрами в інших цілях за збільшеними ставками.
6. Продаж прав на видобуток та експлуатацію природних ресурсів.

За висновками німецьких експертів [57], це сприяє створенню стимулів для платників податків дбати про фіскальне та економічне здоров'я своєї країни. Підкреслюється, що податкова реформа в умовах війни повинна бути врахована системним підходом, мінімізуючи ризики, з урахуванням головного пріоритету – перемоги держави. Отже, будь-які рішення щодо реформування податкової системи повинні бути спрямовані на оптимізацію фінансової спроможності держави та бізнесу.

Важливим у напрямку стимулювання залучення івестицій мають стати дії, спрямовані на створення конкурентного середовища, а саме:

1. Прискорення процесу дерегуляції через активну роботу Міжвідомчої робочої групи з дерегуляції (MRG), спрямовану на швидкий огляд інструментів державного регулювання у господарській сфері.
2. Забезпечення ефективного, чіткого, послідовного та передбачуваного режиму оподаткування для підприємств з уникненням надмірної обтяжливості для працівників.

3. Спрощення процедур отримання доступу до земельних ресурсів та інфраструктури.
4. Модернізація трудового законодавства для відповідності сучасним вимогам.
5. Зняття обмежень на обмін іноземних валют.
6. Зміцнення захисту прав власності шляхом розробки ефективної нормативної бази та системи правозастосування.
7. Вдосконалення процедур та інфраструктури митного контролю.
8. Адаптація до Директив Acquis ЄС для створення сприятливих умов для бізнесу.

Висновки до розділу 3

Високий рівень тіньової економіки породжує спотворення ринкового середовища та сприяє виникненню нездорової конкуренції. Операції в тішовій економіці є неоподатковуваними, що знижує податкові надходження. Збільшення податків на працю та адміністративні труднощі є основними стимулами для переходу бізнесу в тінь, що впливає на детінізацію.

Для боротьби з тішовою економікою важливо зменшити використання готівки та гарантувати проведення готівкових операцій через фіскальний чек.

Щоб зміцнити регулюючу функцію оподаткування прибутку підприємств, слід створити стимули для місцевих влад у розвитку малого бізнесу та встановити знижені податкові ставки для сектору малого бізнесу – динамічного компонента приватного підприємництва, яке грає ключову роль у створенні інновацій, розширенні виробництва та збільшенні зайнятості.

Ставка податку на прибуток в Україні подібна до інших країн на стадії розвитку. Розгляд зниження ставки до 15% може сприяти розвитку бізнесу та його виходу з "тіні". Доцільне встановлення знижених ставок податку на прибуток підприємств для сектору малого бізнесу, адже це найбільш динамічний

елемент приватного підприємництва, що відіграє значну роль у створенні інновацій, розширенні виробництва та зростанні зайнятості.

Для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств податкові стимули інвестиційної та інноваційної діяльності мають здійснюватися в наступних напрямках: через призму адміністрування інноваційних пільг; через призму децентралізації.

Ключовим аспектом ефективної фіскальної системи є максимальне розширення податкової бази при встановленні оптимальних ставок оподаткування, що мінімізує ухиляння від сплати податків.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведеним дослідженням зроблено теоретичні та прикладні висновки щодо впливу оподаткування на діяльність підприємств, які полягають в наступному:

1. Метою податкового регулювання є досягнення більш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів, інтенсифікація інвестиційної та підприємницької активності, зниження рівня тіньової економіки, узгодження інтересів різних суб'єктів господарювання, прошарків населення, центральних і регіональних рівнів державного управління.

2. Досліджено полеміку щодо проблем «оптимального оподаткування» у теоретичних працях. Аналітичний огляд ключових теорій та концепцій оподаткування з метою виявлення раціональних параметрів податкового регулювання показує, що немає єдності щодо оптимальної величини рівня оподаткування підприємств та структури податкової системи, зокрема співвідношення між прямими та непрямими податками. Конкретна структура оподаткування в економіці, зазвичай, відображає як рівень розвитку, так й еволюцію податкової системи. У процесі наукового аналізу варто використовувати ситуаційний підхід, який має ґрунтуватися на пошуках компромісного варіанта між економічною ефективністю та соціальною справедливістю, а також враховувати специфіку макроекономічної динаміки та бюджетного розподілу.

3. З позицій впливу на діяльність підприємств найбільш вагомими є прямі податки і обов'язкові платежі, а саме податок на прибуток, рентна плата, податок на майно та екологічний податок. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є особливим механізмом справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності для суб'єктів малого бізнесу.

4. У розділі 2 роботи проведено аналіз впливу оподаткування на діяльність Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтерсільва». За результатами аналізу встановлено:

1) У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності та отримання прибутку ТОВ «Інтерсільва» сплачувало наступні податки та збори: податок на прибуток підприємства; податок на додану вартість, плату за землю, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та екологічний податок.

2) У 2020–2022 рр. ТОВ «Інтерсільва» сплатило значні суми обов'язкових платежів до зведеного бюджету та державних цільових фондів: у 2020 р. – 18,2 млн. грн., у 2021 р. – 20,3 млн. грн. (на 11,5% більше показника 2020 р.), у 2022 р. – 20,6 млн. грн. (на 1,5% більше показника 2021 р.).

3) Результати аналізу свідчать, що найбільшу питому вагу в структурі обов'язкових платежів, сплачених підприємством, займав єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – 71,2% у 2020 р., 73,9% у 2021 р. та 81,9% у 2022 р. Вагому частку в структурі обов'язкових платежів, сплачених підприємством, займав податок на прибуток: 24,9% у 2020 р., 22,6% у 2021 р. та 14,7% у 2022 р.

4) У досліджуваному періоді підприємством не сплачувався ПДВ до бюджету, а, навпаки – підприємство отримувало експортне відшкодування податку.

5) Аналіз ряду показників податкового навантаження на ТОВ «Інтерсільва» свідчить про суттєве підвищення рівня податкового навантаження на підприємство у 2021 та 2022 рр. Негативний вплив оподаткування на діяльність підприємства підтверджує динаміка чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після оподаткування: за 2 роки чистий прибуток підприємства зменшився на 9420 тис. грн. або на 48,9% (із 19,3 млн. грн. у 2020 р. до 9,9 млн. грн.), що, безумовно, є вкрай негативною тенденцією для ТОВ «Інтерсільва».

5. Високий рівень тіньової економіки обумовлює спотворення ринкового середовища, сприяє виникненню нездорової конкуренції. Операції в тіньовій економіці не підпадають під оподаткування, в результаті чого податкові доходи виявляються нижчими. Високі податки на «працю» і складнощі адміністрування – це основні стимули переходу бізнесу в тінь і, відповідно, важливі фактори детінізації. Ключова передумова ефективної роботи фіскальної системи та мінімізації ухиляння від сплати податків – максимальне розширення податкової бази при встановленні невисоких (оптимальних) ставок оподаткування.

6. Для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств податкові стимули інвестиційної та інноваційної діяльності мають здійснюватися в наступних напрямках:

1) через призму елементів податку на прибуток підприємств: запровадження інвестиційного та інноваційного податкових кредитів за прикладом більшості країн ЄС, податкової знижки (за прикладом Словаччини), що дасть змогу підприємствам вкладати кошти в нове виробництво, а це сприятиме появі нових робочих місць та економічному зростанню;

2) через призму адміністрування інноваційних пільг: забезпечення контролю за віднесенням витрат, пов'язаних з НДДКР, до витрат на реалізацію досліджень і розробок; це дасть змогу стимулювати лише ті дослідження і розробки, що пов'язані з реальною економічною діяльністю;

3) через призму децентралізації:

– створення стимулів для місцевих органів влади в зацікавленості розвитку малого бізнесу на їхніх територіях через закріплення певної частки податку на прибуток та податку на додану вартість у доходах місцевих бюджетів;

– встановлення знижених ставок податку на прибуток підприємств для сектору малого бізнесу, адже це найбільш динамічний елемент приватного підприємництва, що відіграє значну роль у створенні інновацій, розширенні виробництва та зростанні зайнятості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.47.11&nobreak=1> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України 3 березня 2022 року № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 25.10.2023).
3. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни. 3 березня 2022 року № 2115-IX (дата звернення: 25.10.2023).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 25.10.2023).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 25.10.2023).
6. Адміністрування податків, зборів, платежів : навчальний посібник / за заг. ред. Хомутенко В.П. Одеса: «Атлант», 2015. 314 с.
7. Без ЄСВ і з вищим податком на дохід: яку податкову реформу готує влада і що буде з ФОПами. *Економічна правда*. 07.02.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/02/7/682095/> (дата звернення: 25.10.2023).
8. Варналій З.С. Шляхи підвищення податкової конкурентоспроможності України в умовах діджиталізації. *Збірник матеріалів науково-практичного*

круглого столу «Оподаткування та економічна безпека держави в епоху діджиталізації» (23 лютого 2018 р.). С. 13–17.

9. Гланц В.Н. Сутність та елементи податкового регулювання. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VUABS/2011_2/31_04_04.pdf (дата звернення: 25.10.2023).

10. Даценко В. Транспортна блокада Росії. *Дзеркало тижня*. 2022. 8 квітня. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/transportna-blokada-rosiji-light.html> (дата звернення: 01.10.2023).

11. Дубровський В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: 2021. Київ: Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна, Інститут соціально-економічної трансформації. URL: <http://iset-ua.org/images/Doslidzennya-shem-2021-final.pdf> (дата звернення: 25.10.2023).

12. Докори за корупцію: чому саме зараз? *Главком*. 1.11.2023. URL: <https://glavcom.ua/publications/dokori-za-koruptsiyu-chomu-same-zaraz-965763.html> (дата звернення: 25.10.2023).

13. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. *Громадський простір*. 13.04.2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya> (дата звернення: 25.10.2023).

14. Єфименко Т.І. Податки в інституційній системі сучасної економіки : наук. вид. НАН України, ІЕП. К. ІЕП, 2011. 688 с.

15. Жарко Р. П. Теоретико-методичні засади удосконалення податкового регулювання підприємницької діяльності. Автореф. дис....канд. екон. наук. К., 2006. 24 с.

16. Железняк Я. П'ять історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України. *LB.ua*. 13.04.2022. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html (дата звернення: 25.10.2023).

17. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент: Навчальний посібник. / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. Київ : Знання, 2008. 525 с.
18. Калінеску Т. В. Адміністрування податків : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 290 с.
19. Кирилич Х. Сучасна наукова парадигма нерівномірності економічного розвитку в контексті нової інституційної економіки. *Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право : зб. матер. IV щорічної міжнар. наук.-практ. конф.*, Львів, 16–17 квітня 2015 р. Львів : DPI, 2015. С. 346–349.
20. Кірдіна О.Г. Оптимізація податкового навантаження на макро- та макрорівні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 64. 2018. URL: <http://btie.kart.edu.ua/article/viewfile/149923/153804> (дата звернення: 01.11.2022).
21. Кміть В.М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 3 (08). 2017. С. 265–269.
22. Колісніченко П.Т. Податкові важелі державного регулювання підприємницької діяльності. *Ефективна економіка*. № 12. 2016. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3376> (дата звернення: 01.11.2023).
23. Комплексний пакет загальнодержавних антикризових заходів подолання наслідків пандемії та створення передумов до сталого соціально-економічного зростання. Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. Харків, 2020. URL: https://ndc-ipr.org/media/posts/presentations/COVID_Антикризові_заходи_Id1cWOb.pdf (дата звернення: 10.11.2023).
24. Крисоватий А.І., Сидорович О.Ю., Дмитрів В.І. Наукові основи фіскальної теорії: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 246 с.
25. Крисоватий, А. І., Томнюк Т.Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації : монографія. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2012. 212 с.

26. Луніна І. О., Білоусова О. С., Фролова Н. Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди // *Економіка та держава*. № 4/2022. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2022/6.pdf (дата звернення: 25.10.2023).

27. Максимов В. Стало відомо, скільки українців втратили роботу через війну. *Today. Ua*. 27.04.2022. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/ekonomika-viinynta-povoiennyi-ekonomichnyi-rozvytok-ukrainy-problemy-priorytety-zavdannia/> (дата звернення: 25.10.2023).

28. Марченко С. Більш ніж \$3 млрд коштів, що ми залучили від партнерів, уже пішли в бюджет. *LB.ua*. 28.03.2022. URL: https://lb.ua/economics/2022/03/28/511285_sergiy_marchenko_bilsh_nizh_3_mlr.html (дата звернення: 25.10.2023).

29. Марченко С. Україні замало тих фінансових ресурсів, які вже виділили західні країни. *LB.ua*. 12.04.2022. URL: <https://mind.ua/news/20239557-marchenko-ukrayini-zamalotih-finansovih-resursiv-yaki-vzhe-vidilili-zahidni-krayini> (дата звернення: 25.10.2023).

30. Мельник В. М. Напрями удосконалення адміністрування податків на споживання в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 9. С. 14-18. URLy: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_9_6 (дата звернення: 25.10.2023).

31. Молодецька О. М. Трансформація податкової системи України // *Бухгалтерський облік, аналіз і аудит*. 2016. № 2. С. 710–714.

32. Національна модель неоіндустріального розвитку України: монографія / за ред. В.П. Вишневського (заг. ред.). К.: Ін-т економіки пром-сті НАН України. 2016. 518 с.

33. Нова Україна: стимулювання інвестицій у свободу, мир та процвітання. *Проект USAID з економічного розвитку, управління та зростання підприємництва*. 13.04.2023. (дата звернення: 01.10.2023).

34. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2023).

35. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2023).

36. Пахненко О.М. Основні засади податкової політики в країнах ЄС на сучасному етапі. *Ефективна економіка*. № 12. 2020. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5317> (дата звернення: 01.11.2023).

37. План дій BEPS 2.0: що передбачає подальша реформа міжнародного оподаткування. 31.01.2020. URL: https://mind.ua/openmind/20207189-plan-dij-beps-2-0-shcho-peredbachae-podalsha-reforma-mizhnarodnogo-opodatkuvannya?fbclid=IwAR3m9MS0hs_LE2kbCplUyeGtck4SX_x8kAFBOK1XieGl-aIRrejrG3N3ZY дата звернення: 01.10.2023).

38. Податкова система: навчальний посібник / ред. Волохова І.С., Дубовик О.Ю. Харків: Діса плюс, 2019. 402 с.

39. Податкова система : навчальний посібник / за ред. Баранової В.Г. Одеса: ВМВ, 2014. 344 с.

40. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник / за ред. Іванова Ю.Б., Майбурова І.А. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с.

41. Податок на виведений капітал: переваги, ризики та іноземний досвід. *Main Business Partners*. URL: <https://mainbusinesspartner.ua/podatok-na-vyvedenyi-kapital> (дата звернення: 01.10.2023).

42. Податкові системи зарубіжних держав: навчальний посібник / Андрущенко В.Л., Варналій З.С., Прокопенко І.А., Тучак Т.В. Київ : Кондор-Видавництво, 2012. 222 с.

43. Пріоритети податкових стимулів: світовий досвід. *Матеріали аналітичного центру «Академія»*. URL: <http://www.academia.org.ua>. (дата звернення: 01.11.2023).

44. Проскура К.П. Податкове адміністрування в Україні в посткризовий період: ефективність та напрями модернізації: монографія. Київ : ТОВ «Емкон», 2021. 376 с.

45. Реун А. Податково-митна реформа 2.0 . Дзеркало тижня. 01.01.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/business/podatkovo-mitna-reforma-20.html> (дата звернення: 01.10.2023).
46. Савчук О.О. Досвід адміністрування податкових надходжень у країнах з розвинутою економікою . *Фінанси, грошовий обіг, кредит*. 2021. № 30/1. С. 207–214.
47. Самаєва Ю. Як працює тил? *Дзеркало тижня*. 31.03.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/jak-pratsjuje-til.html> (дата звернення: 01.10.2023).
48. Світовий банк покращив прогноз зростання економіки України у 2023 році. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2022/10/04/531479_svitoviy_bank_pokrashchiv_prognoz.html (дата звернення: 01.10.2023)
49. Сідельникова Л.П., Костіна Н.М. Податкова система : навч. посібник. 2-ге видання, переробл. і доповн. Київ : Ліра-К, 2013. 604 с.
50. Серебрянський Д.М. До питання запровадження інвестиційної податкової знижки в Україні. *Фінанси України*. 2020. № 3. С. 45–59.
51. Соркін Б.В. Державне регулювання підприємницької діяльності в ринкових умовах: методи, засоби та цілі. *Наукові праці МАУП*, 2013. Вип. 1(36). С. 85–88.
52. Старостенко Г.Г., Онишко Г. Г. Національна економіка: навч. Посібник К. : Ліра-К, 2011. 432с. URL: http://pidruchniki.com/1199110144647/ekonomika/natsionalna_ekonomika (дата звернення: 01.10.2023)
53. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектору. Київ : Основи, 1998. 854 с.
54. Стешенко О.Д. Антикризове управління в умовах пандемії // Вісник економіки транспорту і промисловості. № 70-71, 2020. С. 75–82.
55. Стукало Н. В. Досвід державного регулювання іноземних інвестицій у країнах світу. *Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи : зб. наук. праць*. 2021. №1. URL: <http://economicsissues.com.ua/zmist->

zhurnalu/ekonomika-sogodennya-aktualni-pitannya-taperspektivi-2012-1/dosvid-derzhavnogo-regulyuvannya-inozemnix-investiciju-kra%D1%97nah-svitu/ (дата звернення: 01.11.2023).

56. Ткаченко Ю. В. Стратегія формування інвестиційної привабливості національної економіки в умовах глобалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 13. С. 147–153.

57. Томнюк Т.Л. Зарубіжний досвід підтримки малого бізнесу: уроки для України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 16 (червень, 2018). С. 527–532. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/80.pdf (дата звернення: 10.10.2023).

58. Томнюк Т.Л. Фактори забезпечення економічного зростання в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6399> (дата звернення: 01.10.2023).

59. Томнюк Т.Л. Фіскальні та регулюючі аспекти оподаткування прибутку підприємств в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7117> (дата звернення: 01.10.2023).

60. Томнюк Т.Л. Фіскальний інструментарій детінізації економіки України. *Вісник ЧТЕІ КНТЕУ*. 2020. №1. С.69-83.

61. Фурса Т.П., Синиця С.М. Фіскальний механізм: зарубіжний досвід та українські реалії. *Інтелект XXI: Світова економіка та міжнародні відносини*. 2020. № 5. С. 32–36.

62. Як Україна реформуватиме податкову систему після війни. *Укрінформ*. 27.03.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3688038-ak-ukraina-reformuvatime-podatkovu-sistemu-pisla-vijni.html> (дата звернення: 25.10.2023).

63. Яковенко Р.В. Управління економічною системою України в умовах російської агресії. *Економіка та держава*. № 3/2022. С. 49—52.

64. Fournier J.-M., Gaspar V., Medas P., Perrelli R. A. 2022. Governments Need Agile Fiscal Policies as Food and Fuel Prices Spike. URL: <https://blogs.imf.org/2022/04/20/governments-need-agile-fiscal-policies-asfood-and-fuel-prices-spike/> (дата звернення: 25.10.2023).